

Fjellandbrukets rolle i framtidens matberedskap

Fjellkonferansen 2026

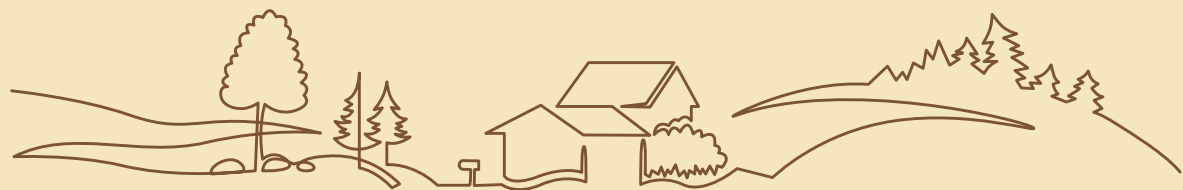
20.-21.8.26

Klaus Mittenzwei

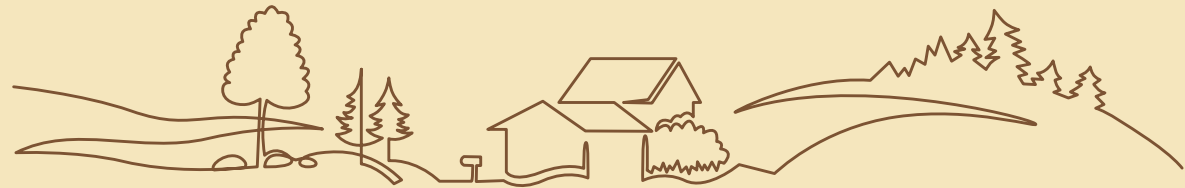
Temaer

1. Om fjellandbruket
2. Om (mat-)beredskap
3. Om framtiden
4. Hva betyr det?

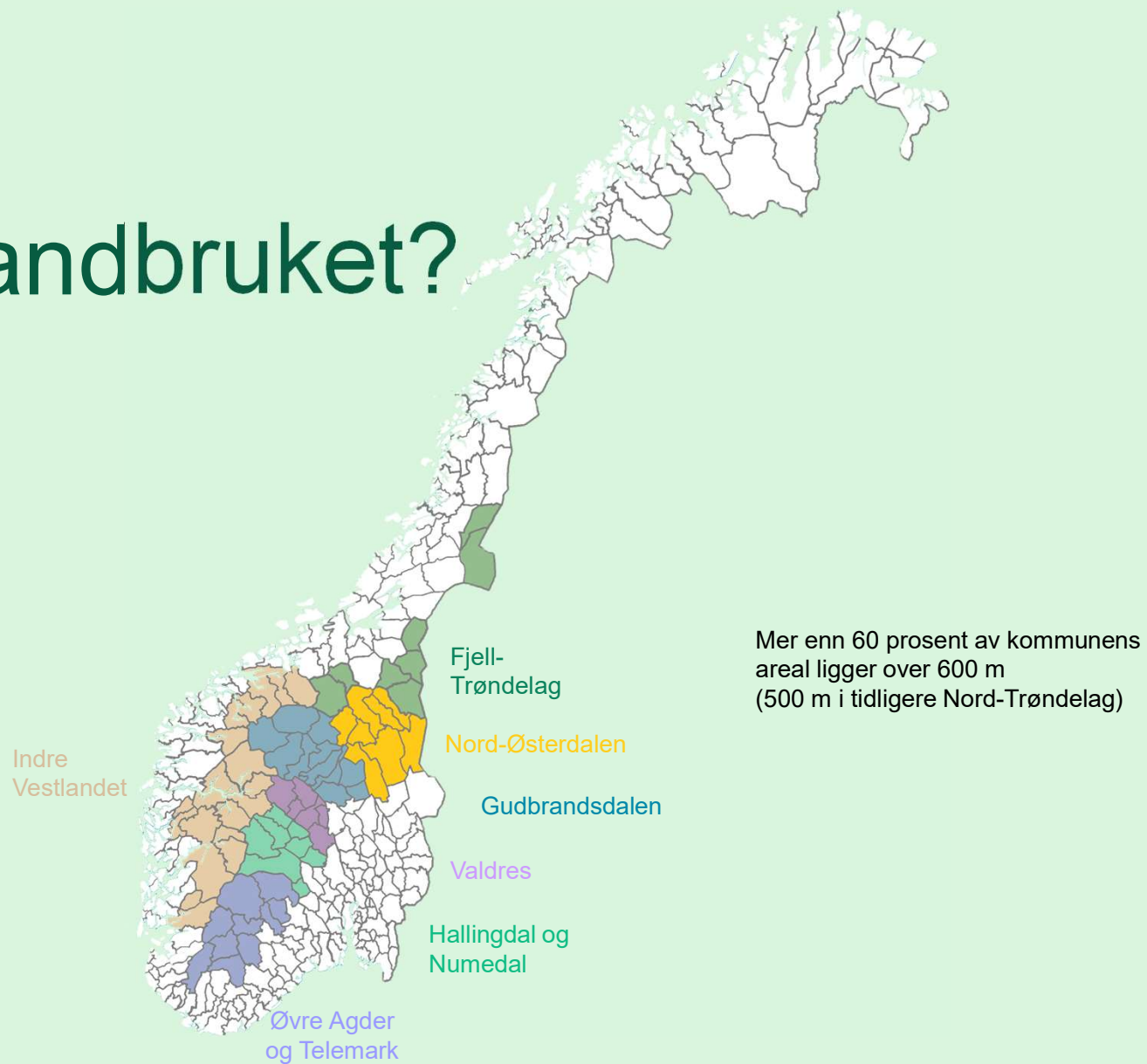

Om fjellandbruket

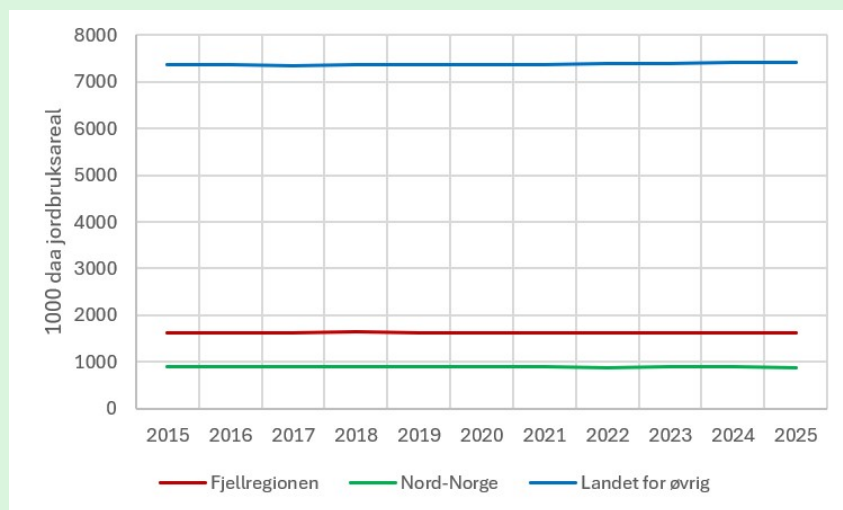
1. Om fjellandbruket
2. Om (mat-)beredskap
3. Om framtiden
4. Hva betyr det?

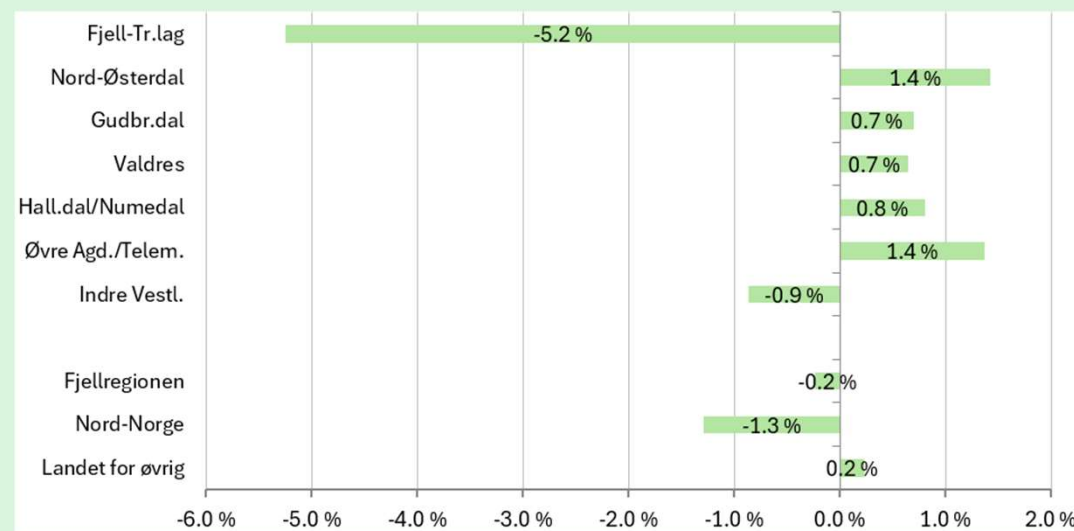
Hvor er fjellandbruket?

Stabil utvikling i jordbruksareal, men stor regional variasjon

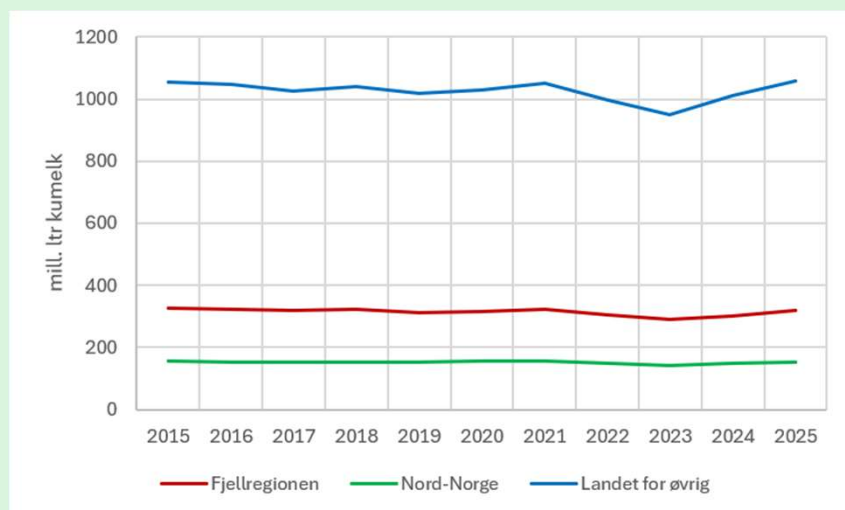
Utvikling (2015-2025)

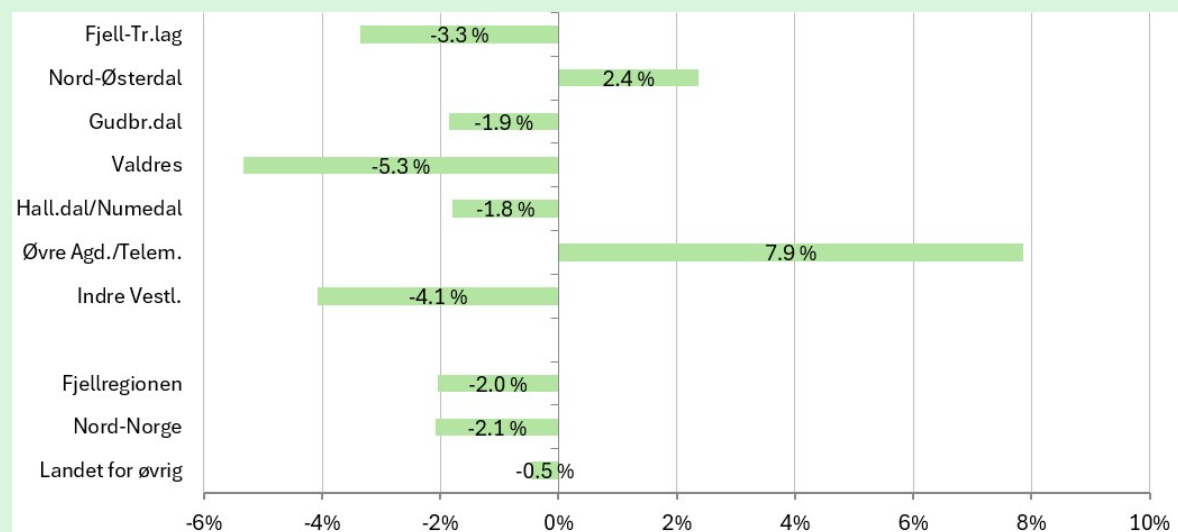
Relativ endring (2015-2025)

Jordbruksareal i drift

Fjellandbruket taper noe volum

Utvikling (2015-2025)

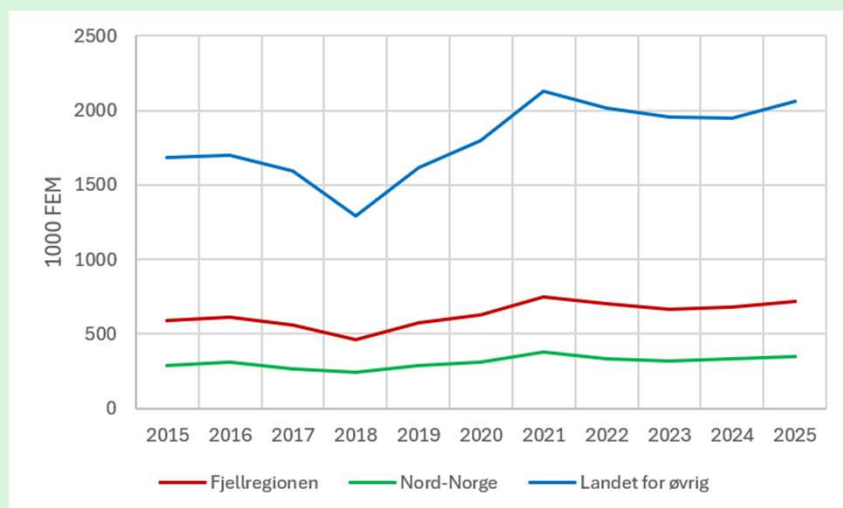
Relativ endring (2015-2025)

Melkeproduksjon

Stor kunnskap for små steder

Kilde: Søknader om produksjonstilskudd

Fjellandbruket har mer robust grovfôrproduksjon

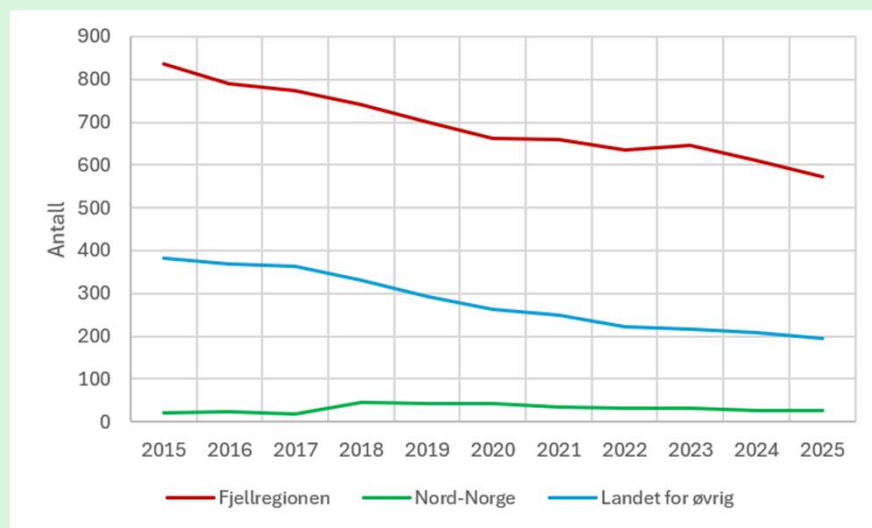

Utvikling (2015-2025)

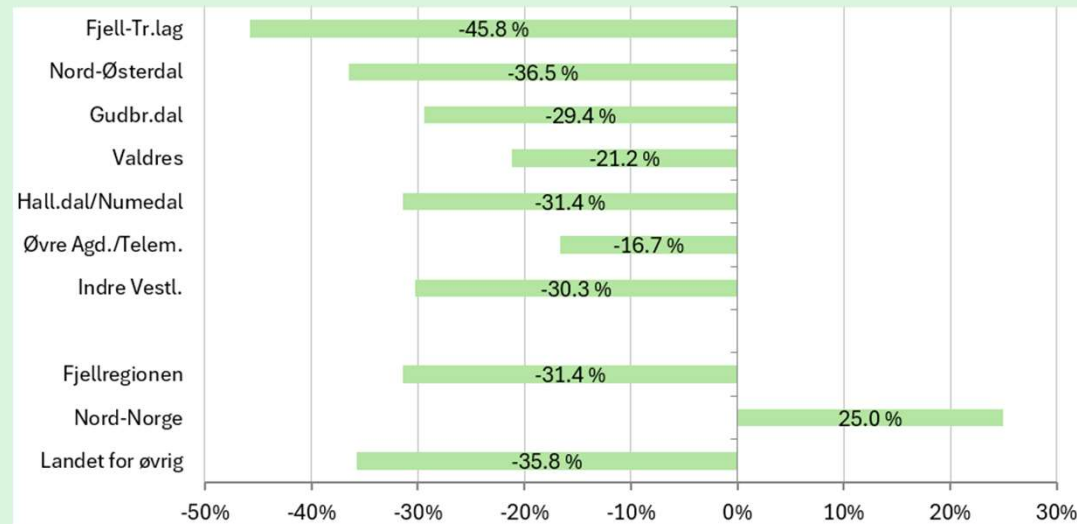

Relativ endring (2015-2025)

Stor nedgang i setring

Utvikling (2015-2025)

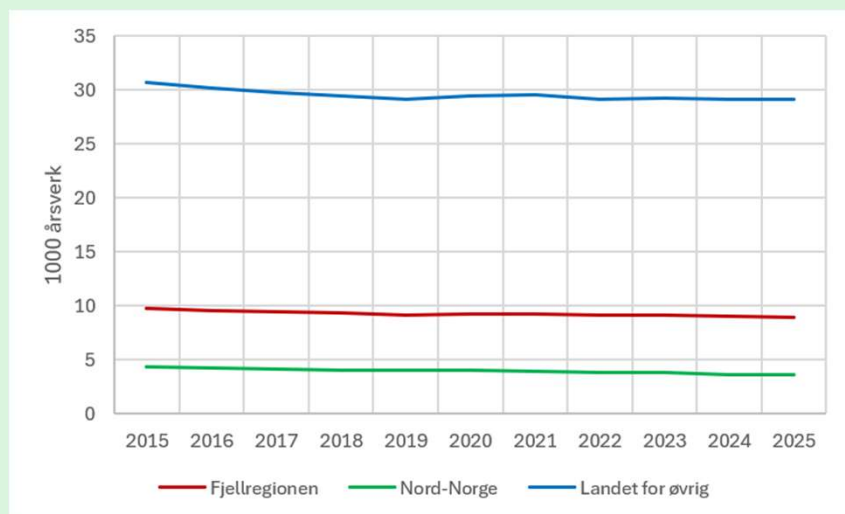

Relativ endring (2015-2025)

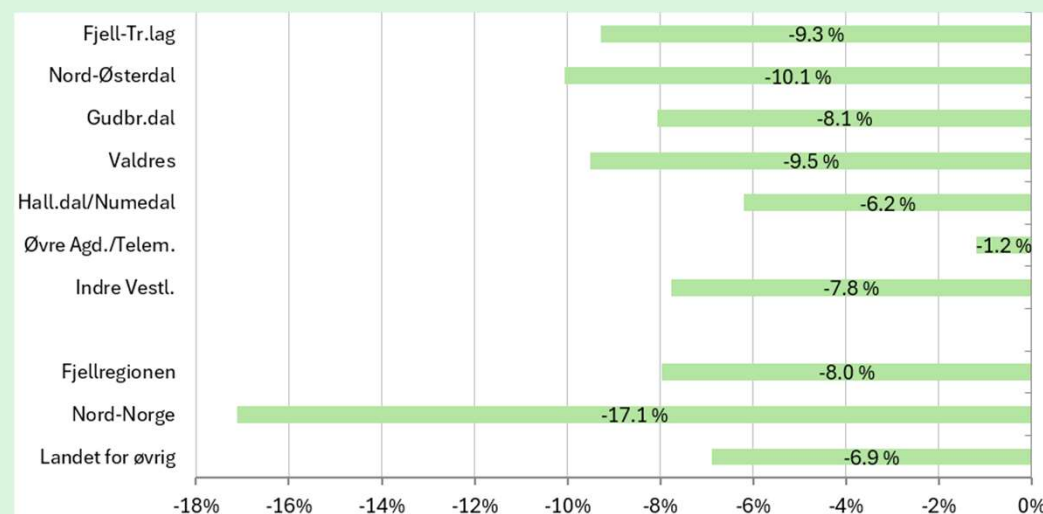
Antall seter

Kilde: RMP

Samme utvikling i sysselsetting som i resten av Sør-Norge

Utvikling (2015-2025)

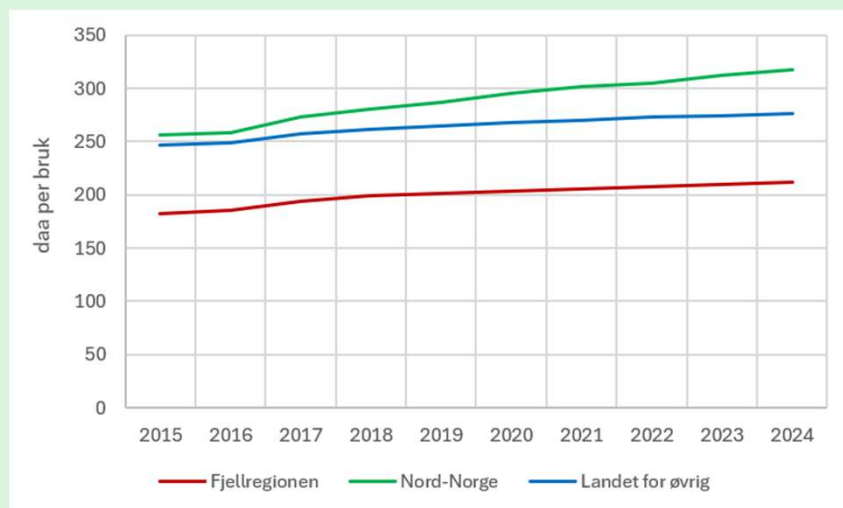
Relativ endring (2015-2025)

Antall årsverk

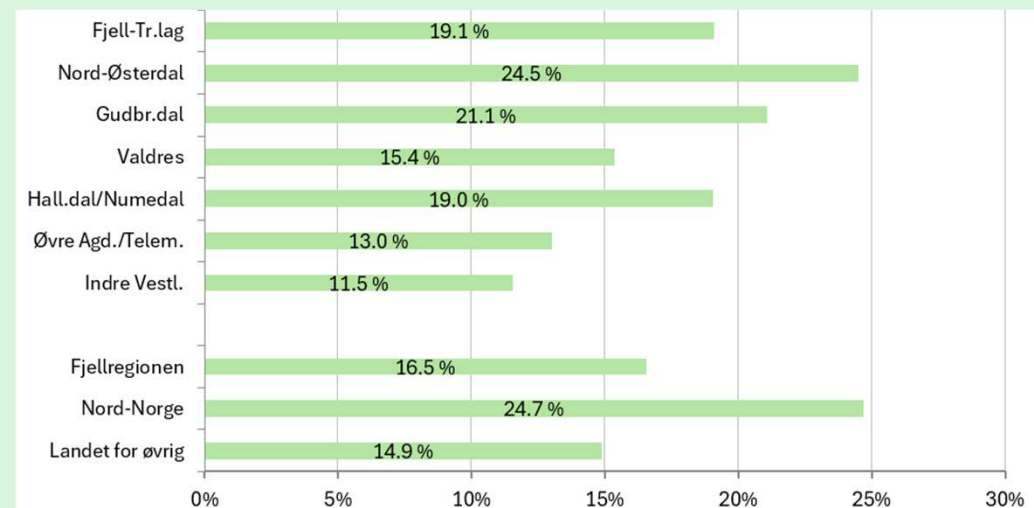
Stor kunnskap for små steder

Kilde: Beregnet på grunnlag av søknader om produksjonstilskudd

Bruk i fjellregionen er mindre enn bruk utenfor fjellregionen, men vokser i samme takt

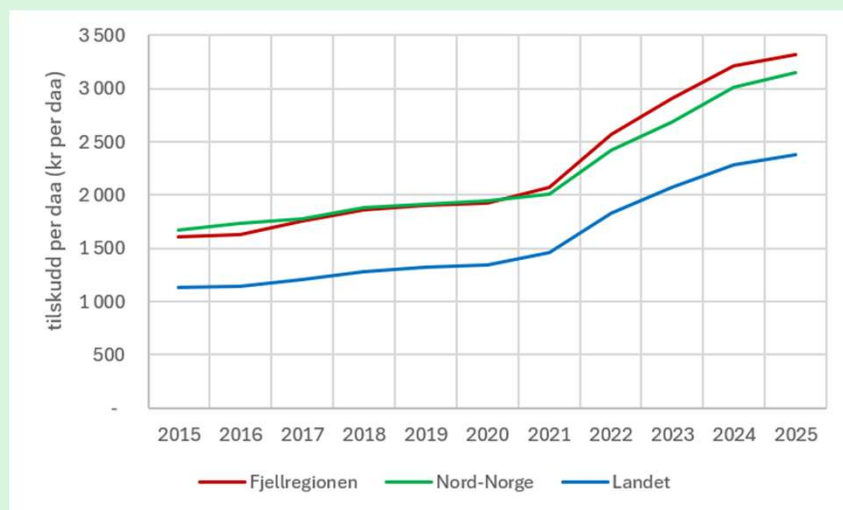
Utvikling (2015-2025)

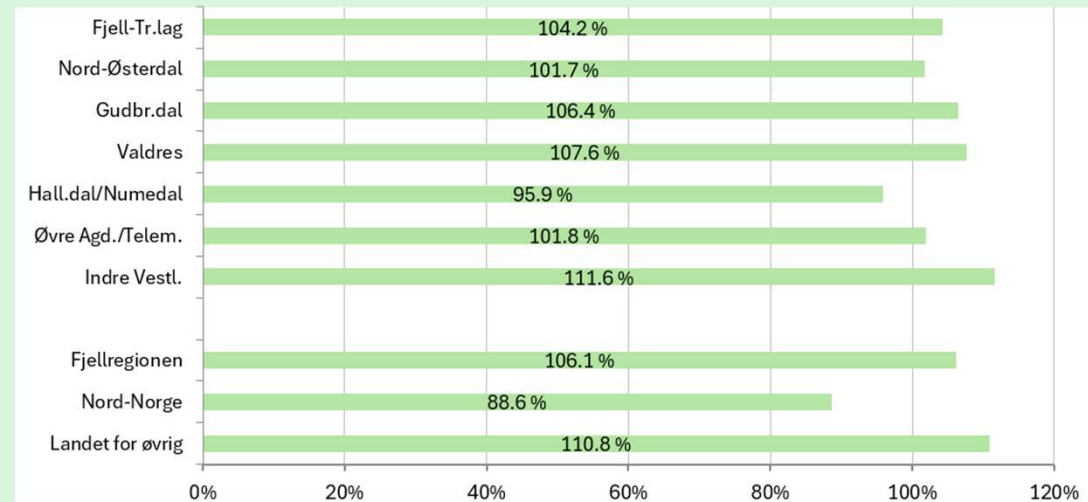
Relativ endring (2015-2025)

Jordbrukareal per bruk

Større økning i «tilskuddsintensitet» enn i resten av Sør-Norge

Utvikling (2015-2025)

Relativ endring (2015-2025)

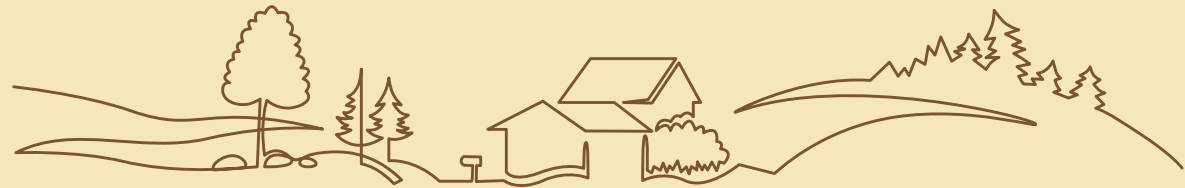
Tilskudd per daa jordbruksareal

Stor kunnskap for små steder

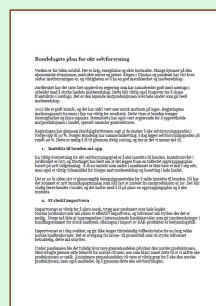
Kilde: Søknader om produksjonstilskudd

Om (mat-)beredskap

1. Om fjellandbruket
2. Om (mat-)beredskap
3. Om framtiden
4. Hva betyr det?

Økt selvforsyning krever flere hender, mer areal og mer støtte

	NB (2023)	NBS (2023)	Finci m.fl. (2025)	Mittenzwei (2025)
Merbehov for areal (1000 daa)	> 600	2 000 - 2 500	470	900
Merbehov for tilskudd (mill. kr)	450 ++	> 1 700	350	1 500 ¹⁾

1) Sum tilskudd

Beredskap og selvforsyning er ulike ting

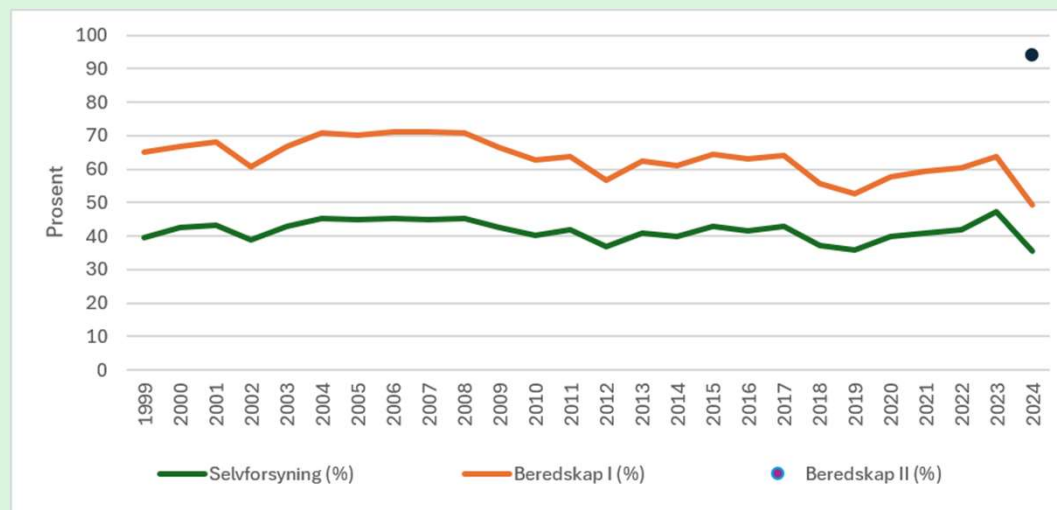
Beredskap

Løpende produksjon
(selvforsyningsgrad)

Omstillingsevne gir beredskap

Teknisk regnestykke

(1000 daa)	"2024"	Beredskap II
Matkorn	444	1 555
Fôrkorn	2 484	1 373
Potet	119	416
Annet	121	121
Grovfôr	6 637	8 045
Sum	9 806	11 511

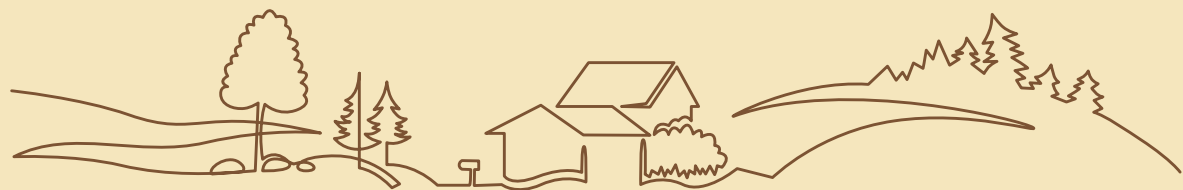
Beredskap II: 100% selvforsyning ved krisemeny (dvs. omstilling av forbruk og produksjon) (+ 1,7 mill. daa)

Beredskap I: Dekningsgrad ved krisemeny (dvs. omstilling av forbruk til krisemeny)

Selvforsyning: Produsert i norsk jordbruk på norsk fôr

Om framtiden

1. Om fjellandbruket
2. Om (mat-)beredskap
3. Om framtiden
4. Hva betyr det?

Verden forandrer seg => Krav til omstilling

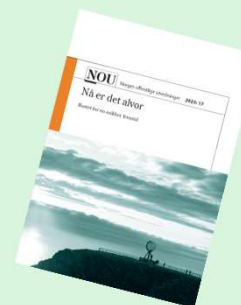
Ressursknapphet - binder alle sektorer sammen

- Energi
- Biomasse
- Areal
- Kompetanse
- Mineraler og metaller
- Utslippsbudsjett

Kilde: NOU 2023:25 Omstilling til lavutslipp

- Geopolitisk stabilitet
- Tillit

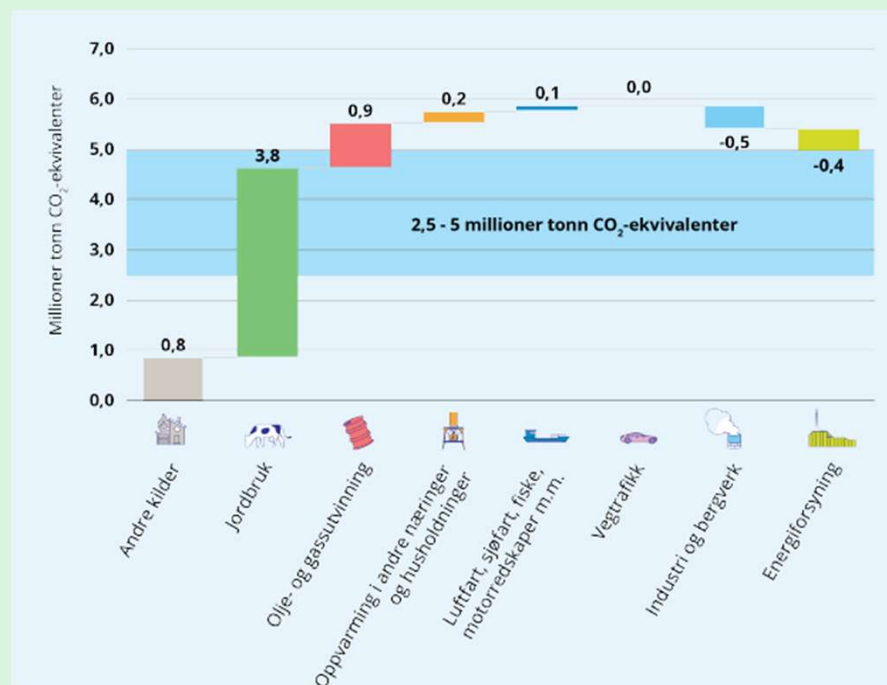

- Finansiell motstandskraft

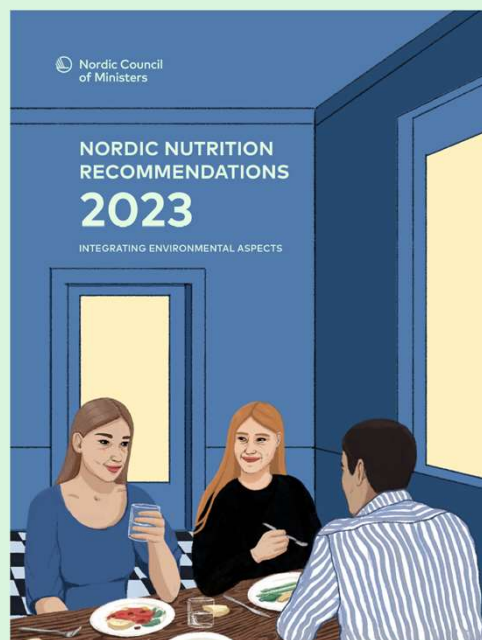

Stor kunnskap for små steder

Jordbruk må redusere sine utslipp selv med null-utslipp i alle andre sektorer (om målsettingen om et lavutslippsamfunn skal nås)

Vedvarende press fra norsk folkehelsepolitikk

... ledes av en tidligere helseminister

Økt press for å beholde (urørt) natur?

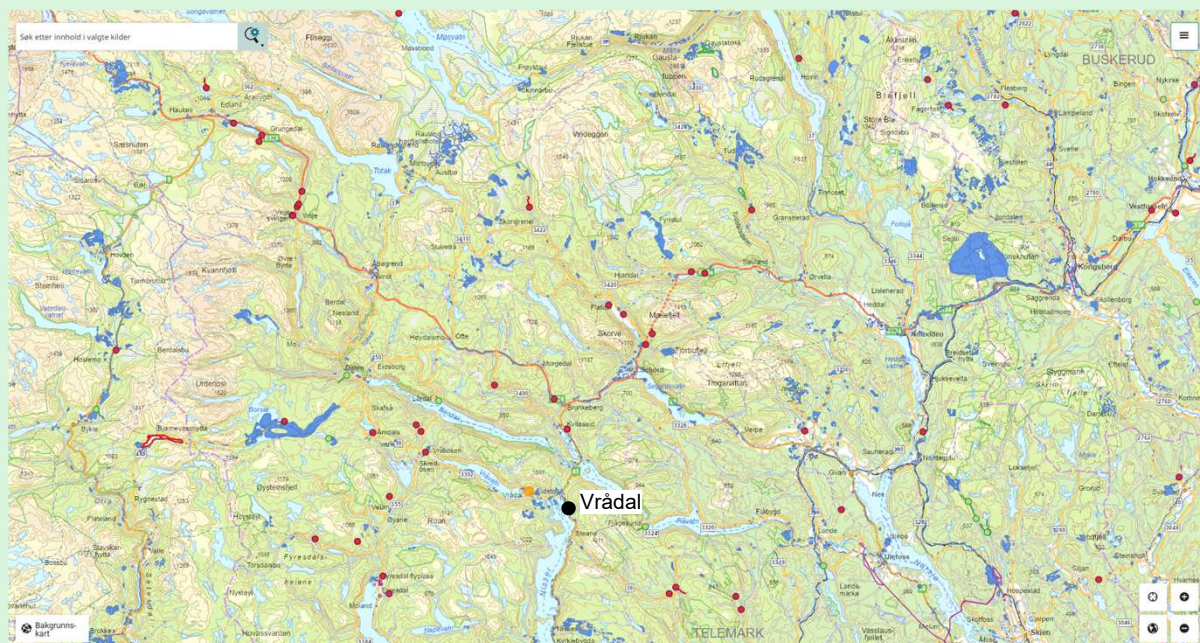
Stor kunnskap for små steder

Økt press for å bygge ned (urørt) natur?

Kilde: <https://temakart.nve.no/tema/nasjonalramme>

Kilde: <https://kart.asplanviak.no/arealreserver>

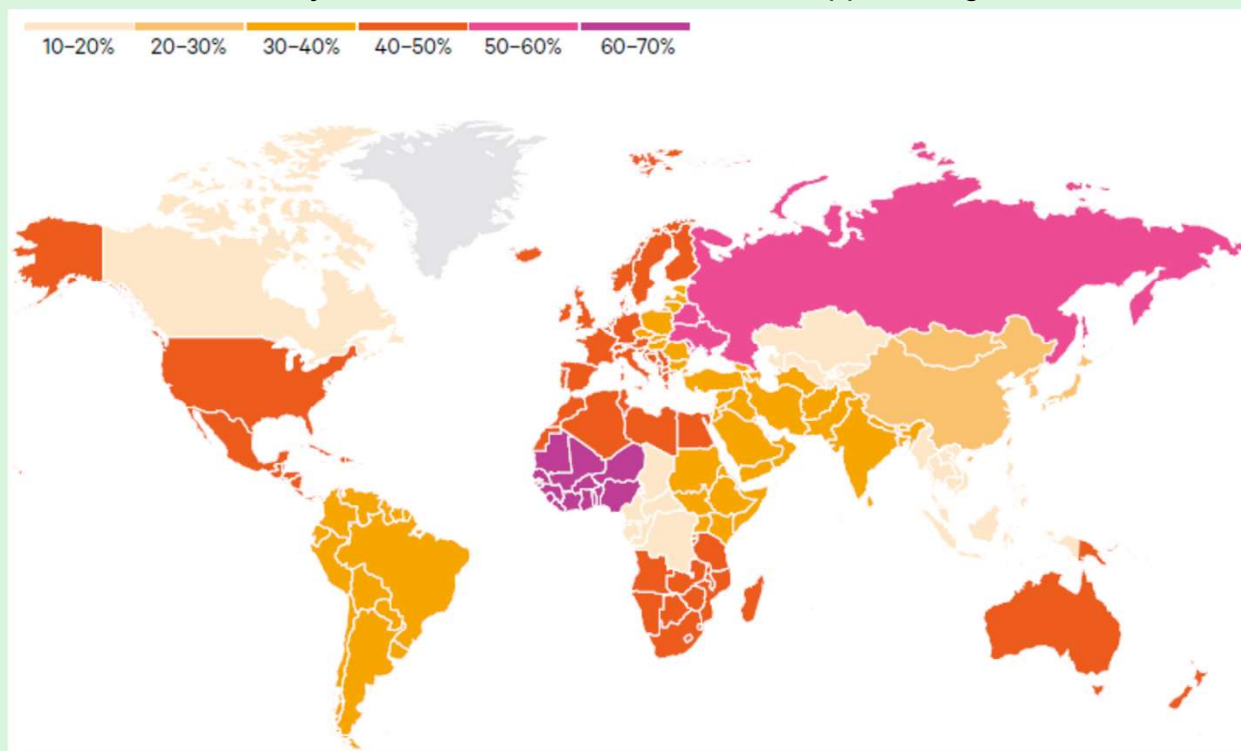
- Arealreserver planlagt utbygd
- Vannkraft under behandling

Ny teknologi: Forbannelse eller velsignelse?

«Drahjelp» fra global oppvarming

Andel av landenes åkerareal som vil være utsatt for alvorlig jordbrukstørke i 2050 ved +2-3 °C oppvarming

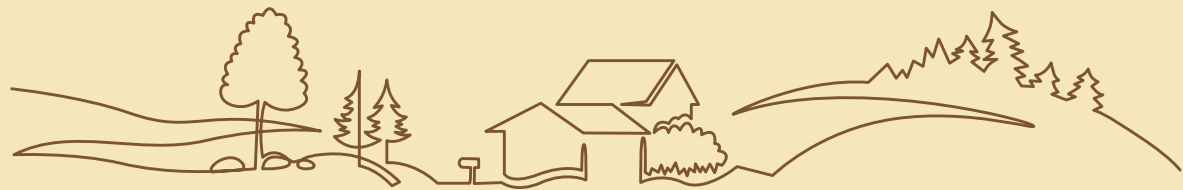
Kilde: Quiggin, Meyer, Hubble-Rose, & Froggatt (2021)

Geopolitisk ustabilitet: Økt usikkerhet om Norges veivalg

Hva betyr det?

1. Om fjellandbruket
2. Om (mat-)beredskap
3. Om framtiden
4. Hva betyr det?

Fjellandbruket er avgjørende for norsk matvareberedskap

- Styrke fjellandbrukets særegenheter
- Gjøre fjellandbruket robust for omstilling

Mangesysleri og inntektskombinasjon

- Statsbetalt 5. ferieuke for bønder som har jobb utenfor jordbruket
- Skattefradrag for bønder på inntekt utenom næringsinntekt fra jordbruk

Kilde: maps.google.no

Beredskapsbruk

«Et nedlagt bruk der hus og areal revitaliseres og drives for å opprettholde produksjonskapasiteten til dyrket mark. Det trenger ikke være salgsproduksjon, men produksjonen må kunne oppskaleres i tilfelle krise. Driftslederen må ha agronomisk kunnskap. Driftslederen har kontrakt med staten og forplikter seg til å drive gården i minst ti år.»

Støtte til ekstensiv drift

Tilskudd til mindre intensiv beite

- Kvalitetsnivå 1
 - Kun husdyrgjødsel, maks. 3 kg N per daa og år
 - Ingen plantevern
 - Minst én slått
 - Minst 8 år

- Kvalitetsnivå 2
 - Nivå 1
 - Minst 6 ulike indikatorplanter

- Nettverksbidrag

kr per daa	Kvalitetsnivå 1	Kvalitetsnivå 2	Nettverk
Dalsone	530	1 411	+1 176
Mellomsone	530	1 411	+1 176
Fjellsone I & II	530	1 411	+1 176
Fjellsone III & IV	530	1 411	+1 176

Tilskudd til ekstensiv beite

- Kvalitetsnivå 1
 - Ingen gjødsling
 - Ingen plantevern
 - Minst én slått
 - Minst 8 år

- Kvalitetsnivå 2
 - Nivå 1
 - Minst 6 ulike indikatorplanter

- Nettverksbidrag

kr per daa	Kvalitetsnivå 1	Kvalitetsnivå 2	Nettverk
Dalsone	1 270	2 258	+ 1 176
Mellomsone	1 011	2 164	+1 176
Fjellsone I & II	588	1 999	+1 176
Fjellsone III & IV	530	1 294	+1 176

Avtalesystemet

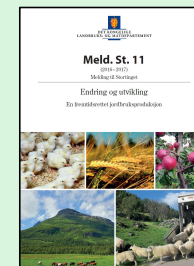
Matsikkerheit og beredskap	Landbruk over heile landet	Auka verdiskaping	Berekraftig landbruk med lågare utslepp av klimagassar
Sikre forbrukarane trygg mat Auka matvareberedskap God dyre- og plantehelse og mattrygghet	Leggje til rette for bruk av jord- og beiteressursane Moglegheiter for busetjing og sysselsetjing	Utnytte marknadsbaserte produksjonsmoglegheiter Ei konkurransedyktig og kostnadseffektiv	Redusert forureining frå landbruket Reduserte utslepp av klimagassar, auka opptak

Behov for støtte for å nå jordbrukets inntektsmål — Rammen i jordbruksoppgjøret

Rammen i jordbruksoppgjøret ≠ Behov for støtte for å nå jordbrukets samfunnsmål

		Berekraftig skogbruk og konkurransedyktige skog- og trebaserte verdikjeder	
Ei effektiv landbruks- og matforvaltning			
Forskning, innovasjon og kompetanse skal bidra til å nå hovudmåla i landbruks- og matpolitikken			
Vareta norske interesser og sikre framgang i internasjonale prosessar			

Figur 1.1 Måla for landbrukspolitikken

«Regjeringen vil i større grad avveie inntektsmålet mot andre målsettinger.»
(s. 71, 2016)

«Gode inntektsmoglegheiter for bøndene er [...] eit hovudverkemiddel for at samfunnet skal nå måla sine for jordbrukspolitikken.»
(s. 51, 2024)

Bli med i nytt forskningsprosjekt om agroøkologi i fjellandbruket!

2026-2029

Vi trenger interesserte fra jordbruk, rådgivning, forvaltning og faglag til 1-2 faglige samlinger per år i tre år om hvordan agroøkologi kan styrke fjellandbruket.

Kontakt:

Juliana Bonin, Nasjonalt senter for fjellandbruk

Klaus Mittenzwei, Ruralis

